

הזכות לחיים ולשלמות הגוף

שימוש בנשק אבטחה למעשי רצח

ב-23.7.2013 נכנס מאבטח למשרד עורכי דין בבניין "כלל" בירושלים, וירה למוות בנתן ז'ורנו, הבעלים של המשרד, ובבתו ימית. הרצח הכפול הצטרף למקרים קודמים של רצח באמצעות נשק אבטחה שנלקח הביתה שאירעו השנה, ומעידים כי מדובר בתופעה. על פי נתוני קואליציית "האקדח על שולחן המטבח",³⁴⁸ מאז שנת 2000 ועד אפריל 2013 גבה השימוש בנשק אבטחה מחוץ למקום העבודה לפחות 31 קורבנות.³⁴⁹ 17 מהקורבנות היו נשים, ובמקרים רבים מדובר ברצח בתוך המשפחה. מתחילת שנת 2013 ועד סוף יולי נרצחו 13 בני אדם בנשק שארגונים שונים, ובכלל זה חברות אבטחה, החזיקו בו ברישיון.³⁵⁰ פעילות הקואליציה מאז 2010, בצד רשימת הקורבנות המתארכת, עוררו הכרה ציבורית בתופעה זו ומודעות לכך שכלי נשק המצויים בידי מאבטחים עלולים להוות סכנה חמורה.

את מקרי הרצח הללו, או את רובם, היה אפשר למנוע. בישראל רשומים כיום כ-290 אלף כלי נשק אזרחיים. מתוכם כ-160 אלף כלי נשק פרטיים שמוחזקים בידי הציבור, ועוד 130 אלף ששייכים לחברות שמירה, לסוחר נשק, למטווחים, למפעלים וליישובים. ככל הידוע, חברות השמירה מחזיקות בכ-43 אלף כלי נשק, ומעסיקות כ-34 אלף מאבטחים.³⁵¹ כבר ב-2005 קבעה ועדה בין-משרדית שמינה שר הפנים (ועדת בריןקר) כי **מספר כלי הנשק הניתנים ברישיון למטרות אבטחה בישראל הוא מופרז**, ואינו תואם את המצב הביטחוני. כך, חימוש היתר מעצים את הסכנה לציבור במקום לצמצם אותה.

בתוך הבית, נשק אבטחה, ונשק קל בכלל, **מאיים במיוחד על נשים**. על פי קואליציית "האקדח על שולחן המטבח", מבין קורבנות כלי הירייה במרחב הביתי, לנשים יש ייצוג-יתר; בכל מרחב אחר, גברים מהווים רוב עצום בין נפגעי הנשק הקל וקורבנותיו. מחקרים מהעולם מצביעים על כך שתדירות מקרי הרצח של נשים עולה מאוד בבתיים שיש בהם כלי ירייה, וכי במקומות שבהם הוחמרו החקיקה והאכיפה בנושא רישוי הנשק, פחת משמעותית מספר מקרי הירי בנשים.³⁵²

בישראל, כאמור, ועדה בין-משרדית המליצה חד-משמעית כבר בשנת 2005 לצמצם את חימוש-היתר ואת אבטוח-היתר. כמו כן המליצה הוועדה כי מאבטחים לא יורשו לקחת את כלי הנשק לביתם בתום יום העבודה. בעקבות המלצותיה תוקן בשנת 2008 חוק כלי היריה, התש"ט-1949, ונוסף לו

³⁴⁸ קואליציית "האקדח על שולחן המטבח" הוקמה ב-2010, במסגרת פרויקט של אישה לאישה – מרכז פמיניסטי חיפה. הקואליציה מאגדת 12 ארגוני החברה האזרחית, בעיקר ארגוני זכויות אדם וזכויות נשים: אישה לאישה – מרכז פמיניסטי חיפה; איתך-מעכי, משפטניות למען צדק חברתי; תמורה, המרכז המשפטי למניעת אפליה; נגה, המרכז לזכויות נפגעי פשיעה; האגודה לזכויות האזרח; קואליציית נשים לשלום; לא לאלמות נגד נשים; רופאים לזכויות אדם; קבוצת הכצקתה; פרופיל חדש; פסיכואקטיב; שדולת הנשים בישראל.

³⁴⁹ לפירוט ראו הנספח לפניית הקואליציה לחברת הכנסת מירי רגב, יו"רית ועדת הפנים, אפריל 2013, <http://tinyurl.com/nof5wan>. המספר לא כולל את מי שהתאבדו באמצעות הנשק (רובם גברים שהתאבדו לאחר הרצח שביצעו), וקורבנות שנהרגו כתוצאה מירי בהקשרים אחרים כגון ניסיונות שוד, פליטות כדור ועוד, כך שלמעשה מספר הקורבנות גדול בהרבה.

³⁵⁰ עמרי נחמיאס, **אהרונוביץ': מאבטחים ממושים יחויבו בבדיקה נפשית**, וואלה, 31.7.2013.

³⁵¹ עומרי אפרים, **מאבטחים ממושיכים לרצוח, הרפורמה נדחתה**, ynet, 24.7.2013; יניב רוני, **מדיניות מתן נשק למאבטחים**, הכנסת – מרכז המחקר והמידע, מאי 2013.

³⁵² ליאת שלזינגר, **תחקיר: מדוע מאבטחים יוצאים עם נשק מהעבודה?**, nrg-מערב, 2.3.2013.

סעיף 10ג) הקובע כי הרישיון לנשיאת נשק שמקבל המאבטח יוגבל לאזור העסקתו. בעקבות זאת הורה המשרד לביטחון פנים לחברות האבטחה לא לאפשר לשומרים ליטול את הנשק הביתה בתום יום העבודה, אלא באישור מיוחד. אולם הסעיף לא נאכף, והאישורים ניתנו דרך שגרה.³⁵³ הנהוג של הכנסת נשק שניתן לצרכי אבטחה לתוך המרחב הביתי נמשך, וכך גם הפגיעות המתחוללות על רקע זה. יתרה מזאת, ב-2012, במסגרת העברת האחריות והטיפול ברישוי ופיקוח על כלי ירייה ממשרד הפנים למשרד לביטחון פנים, נוסח תזכיר חוק שירותי אבטחה.³⁵⁴ התזכיר אינו משפר או מחזק את הוראות סעיף 10ג של חוק כלי ירייה, כי אם מרוקן אותו לחלוטין מתוכו.³⁵⁵ ההסבר שניתן לכך הוא שההוראה כרוכה בעלויות גבוהות לחברות האבטחה ובקשיים לוגיסטיים, ועל כן יש קושי באכיפתה.

עם זאת, הודות לפעילותם של גורמים וארגונים שונים, ובהם קואליציית "האקדח על שולחן המטבח", מוביל בשנתיים האחרונות השר לביטחון פנים יצחק אהרונוביץ' עבודת מטה רצינית בנושא במשרדו. בין היתר, מאז שנת 2011 בוטלו אלפי רישיונות לנשיאת נשק.³⁵⁶ הרפורמה מלווה בדיונים מעמיקים בוועדת הפנים של הכנסת,³⁵⁷ ויו"רית הוועדה, חברת הכנסת מירי רגב, פועלת בנחישות לצמצם את תפוצת הנשק הקל במרחב הציבורי. בסוף יולי 2013, לאחר הרצח הכפול בירושלים, הודיע השר לביטחון פנים שהחל בסוף באוגוסט לא תותר הוצאת כלי נשק מבתי עסק, למעט באישור ועדת חריגים.³⁵⁸ אולם על פי הפרסומים, נכון לתחילת ספטמבר במקומות רבים עדיין לא מולאה הנחיה זו – בשל היעדרה של כספת שאפשר להפקיד בה את כלי הנשק, או בשל חוסר הבנה של ההנחיות.³⁵⁹ עוד הודיע השר כי כחלק מן הרפורמה, יחויב כל אדם שמבקש להוציא רישיון לנשק לעבור בדיקה פסיכולוגית, ולעתים גם בדיקה פסיכיאטרית.³⁶⁰

יש לברך על העבודה הנעשית להסדרת הנושא, אולם ניסיון העבר מלמד שהנזקים של חימוש היתר במרחב הציבורי יצומצמו רק אם יתקיים **פיקוח ראוי**, ורק אם ההחלטות שהתקבלו – ועוד יתקבלו – במסגרת הרפורמה גם ייושמו, ולא יתפוגגו כמו המלצות קודמות. קואליציית "האקדח על שולחן המטבח" ממשיכה לעקוב מקרוב אחר ההתפתחויות, ולפעול לאכיפה מלאה של סעיף 10ג ולצמצום תפוצת הנשק במרחב האזרחי.

³⁵³ כך, למשל, בדיון בוועדה לקידום מעמד האישה שנערך בדצמבר 2011 אמרה יו"רית הוועדה, ח"כ ציפי חוטובלי: "יש חוק שכבר אפשר לאכוף אותו ומי שאמון על אכיפת החוק זה השר לביטחון פנים. אנחנו נוציא את המכתב הזה ואנחנו נקציב לדעתי פרק זמן של חודשיים ליישום ההנחיות בפועל כדי לבדוק שכל חברות האבטחה מיישמות את זה ויש חדר הפקדת נשקים ליישום בפועל". **פרוטוקול מס' 116 מישיבת הוועדה לקידום מעמד האישה**, 5.12.2011. ראו גם: רלה מזלי וסמדר בן נתן, **עדיין: האקדח על שולחן המטבח**, באתר העוקץ, 12.12.2012.

³⁵⁴ **תזכיר חוק שירותי אבטחה, התשע"ב-2012**.
³⁵⁵ הדבר נעשה בסעיף 22(ד) לתזכיר, שמתקן את חוק כלי ירייה ומוסיף לו את ס"ק (ד), המרחיב את ההגדרה של "אזור העסקה".

³⁵⁶ **אהרונוביץ': מאבטחים מושימים יחויבו בבדיקה נפשית**, ה"ש 350 לעיל; **השר לביטחון פנים, ח"כ יצחק אהרונוביץ', בדיון בוועדת הפנים: "תהיה חובה על כל אדם שמבקש להוציא רישיון לנשק לעבור בדיקה פסיכולוגית, ובמקרים חמורים אף פסיכיאטרית"**, הודעה באתר הכנסת, 31.7.2013 (להלן: "הודעת ועדת הפנים, 31.7.2013").
³⁵⁷ ראו למשל: **פרוטוקול מס' 66 מישיבת ועדת הפנים והגנת הסביבה**, 8.7.2013; **פרוטוקול מס' 26 מישיבת ועדת הפנים והגנת הסביבה**, 20.5.2013.

³⁵⁸ **הודעת ועדת הפנים**, 31.7.2013, ה"ש 356 לעיל. ככל הידוע לנו, ההנחיות החדשות לא חלות בשלב זה על מוסדות חינוך, שבהם מועסקים עשרות אלפי מאבטחים.
יצוין שכבר בתחילת אפריל הורה השר לביטחון פנים על הפקדת כלי נשק המשמשים לאבטחה בבתי העסק, אולם הביצוע נדחה בשל התמשכות עבודת המטה ובשל פניות מחברות האבטחה. ראו: **מאבטחים ממשיכים לרצוח, הרפורמה נדחתה**, ה"ש 351 לעיל.

³⁵⁹ עומרי אפרים, **אבטחה לא ממומשת: הנשק עדיין נלקח הביתה**, ynet, 9.9.2013.
³⁶⁰ **הודעת ועדת הפנים**, 31.7.2013, ה"ש 356 לעיל.

אלימות שוטרים – שימוש בטייזר

"ליגה של מכשיר, פצצה [...] כל פלצפן – תחשמו. אל תחשבו פעמיים. אחרי שהם מתחשמלים הם מתנהגים כמו טטאליה, ילדים טובים, והחברים שלהם לומדים".

"טייזר אחלה מכשיר. בלי שום מכות פירק לצעיר את הלסת. חברה, ממליץ על שימוש נרחב בטייזר".³⁶¹

באוגוסט 2013 התחוללה סערה ציבורית בעקבות שידור סרטון, ובו נראים שוטרים מפעילים אקדח טייזר (מכשיר הלם חשמלי) נגד עצור, תושב יצהר, בביתו ומול משפחתו וילדיו. מן הסרטון עלה חשד כי השוטרים הפעילו את הטייזר נגד העצור פעמים מספר, בלא שהופגנה אלימות מצדו ובלא שהיווה סכנה לציבור או לשוטרים, ולמרות אמירתו המפורשת כי אינו מתנגד למעצר.³⁶² זו אינה הפעם הראשונה: בין היתר, כמה ימים קודם לכן תועדו שוטרים מפעילים אקדח טייזר נגד שני תושבי יפו כבני 60, שלא התנגדו למעצר;³⁶³ באפריל השנה נזקק צעיר לטיפול רפואי לאחר ששוטר מתנדב הפעיל נגדו טייזר,³⁶⁴ וביוני 2012 תיעדו מצלמות אבטחה שוטרים משתמשים בטייזר כלפי חשוד זמן רב לאחר שכבר שכב על הרצפה.³⁶⁵

כבר בפברואר 2012 פנתה האגודה לזכויות האזרח למפכ"ל המשטרה, בבקשה לבחון מחדש את נוהלי המשטרה באשר לאופן השימוש באקדחי טייזר.³⁶⁶ האגודה ציינה כי הנוהל המשטרתי מתיר את השימוש באקדח הטייזר גם "כסמכות נלווית לביצוע מעצר" ו"כאמצעי לריסון עצור(ים)", כלומר גם במקרים שבהם החשוד אינו מהווה סכנה לזולת. לנוכח המידע שהצטבר ברחבי העולם על הסכנות האפשריות שכרוכות בשימוש באקדחי טייזר,³⁶⁷ דרשה האגודה להכיר בטייזר כנשק בעל פוטנציאל קטלני, ולהגביל את השימוש בו רק לנסיבות שבהן מותר להפעיל כוח קטלני. בתשובתה, עמדה המשטרה על עמדתה כי טייזר מוגדר בעולם כ"טכנולוגיה פחות מקטלנית", ולפיכך הוא דווקא אינו מתאים לשימוש במקרים קיצוניים שבהם נשקפת לשוטר סכנת חיים.³⁶⁸

בעקבות פרסום הסרטון והסערה הציבורית שחולל הורה מפכ"ל המשטרה באוגוסט 2013 להקפיד את השימוש באקדחי הטייזר, עד להשלמת עבודתו של צוות בדיקה שמונה לצורך העניין.³⁶⁹ צוות הבדיקה קבע כי הטייזר הוא אמצעי יעיל וראוי, וכי הבעיות מתעוררות במקרים חריגים בלבד, והן נובעות מחוסר היכרות מספיק עם הנהלים או מחוסר משמעת. הצוות המליץ כי שוטרים יקבלו

³⁶¹ ציטוטים של שוטרים בפורום "חשופים בניידת", כפי שהובאו ב: יניב קובוביץ, [למרות התלונות, טרם גובש נוהל קבוע לשימוש באקדח הטייזר](#), הארץ, 19.8.2013.

³⁶² יהושע בריינר, [תיעוד: שוטרים עצורים פעילי ימין ומשתמשים בטייזר](#), walla, 16.8.2013. יש לציין כי בחלקים מהסרטון לא רואים את המתרחש, ורק נשמעים קולות. בכתבה הובאה תגובת המשטרה, ועל פיה הסרטון נערך באופן מגמת. בסוף נובמבר פורסם כי המחלקה לחקירות שוטרים החליטה לסגור את תיק החקירה של האירוע. נועם "דבול" דביר, [מח"ש סוגרת את תיק חקירת השימוש באקדח הטייזר ביצהר](#), ynet, 26.11.2013.

³⁶³ מור שמעוני, [יממה אחרי שהטייזר הושעה: שוב שימוש לא הולם באקדח החשמלי](#), walla, 19.8.2013.

³⁶⁴ מור שמעוני, [כוח סביר? היד הקלה של המשטרה על הדק הטייזר](#), walla, 18.8.2013. דוגמאות נוספות ראו גם ב: [למרות התלונות, טרם גובש נוהל קבוע לשימוש באקדח הטייזר](#), ה"ש 361 לעיל.

³⁶⁵ [כוח סביר? היד הקלה של המשטרה על הדק הטייזר](#), ה"ש 364 לעיל.

³⁶⁶ לפניית האגודה לזכויות האזרח (פברואר 2012) ותשובת המשטרה (מאי 2012): [לשנות את נהלי המשטרה בעניין שימוש באקדחי טייזר](#), הודעה באתר האגודה לזכויות האזרח, פברואר 2012.

³⁶⁷ ראו למשל פניית האגודה לזכויות האזרח, ה"ש 366 לעיל, בסעיפים 7-9; דברי אבינועם רכס, יו"ר הלשכה לאתיקה בהסתדרות הרפואית, [בפרוטוקול מס' 44 משיבת הוועדה לענייני ביקורת המדינה](#), 2.10.2013 (להלן: "ישיבת הוועדה לביקורת המדינה", 2.10.2013); אבינועם רכס, [אל תתנו להם טייזר](#), הארץ, 2.10.2013. מנגד, ראו למשל תשובת המשטרה לפניית האגודה, ה"ש 366 לעיל, בעמ' 5-6.

³⁶⁸ תשובת המשטרה לפניית האגודה, ה"ש 366 לעיל.

³⁶⁹ [כוח סביר? היד הקלה של המשטרה על הדק הטייזר](#), ה"ש 364 לעיל.

הכשרה מתאימה, וכי לאחר מכן, יוחזר בהדרגה הטייזר לשימוש. כמו כן המליץ הצוות למנות בעלי תפקידים שיטמיעו את השימוש בנהלים בקרב השוטרים; לקיים רענון אחת לחצי שנה; לטפל טיפול משמעותי בשוטרים שיחרגו מהנהלים; ולקיים פיקוח ובקרה על הנושא ברמה הארצית.³⁷⁰

בישיבת הוועדה לביקורת המדינה באוקטובר 2013 הודיע מפכ"ל המשטרה כי גובש נוהל חדש לשימוש בטייזר, וכי האישור להפעילו יוחזר רק ליחידות שימלאו אחר כל ההנחיות של צוות הבדיקה. מדברי נציגי המשטרה בוועדה עולה כי בנוהל החדש יש התייחסות לתנאי בטיחות שיגבילו את השימוש בטייזר, כגון הגבלת מספר הפעמים שבהן מותר להשתמש במכשיר כלפי אותו חשוד; מתן אזהרה לחשוד לפני הפעלתו; וסייגים בעניין קבוצות פגיעות כגון קשישים וילדים.³⁷¹ עם זאת, הנוהל עדיין לא פורסם, ולפיכך לא ברור אם הוא משקף כראוי את הסכנות הבטיחותיות הכרוכות בשימוש בטייזר ונותן להן מענה, ואם השימוש בו הוגבל למקרים קיצוניים שבהם נשקפת מאדם סכנה. בוועדה עלה גם הקושי להשיג נתונים על השימוש בטייזר, כגון מספר התלונות שהוגשו נגד שוטרים בשל שימוש לא מידתי במכשיר. בעקבות הדיון ביקשה הוועדה ממשרד מבקר המדינה לבדוק את הסוגיה.

³⁷⁰ עומרי אפרים, [הטייזר חוזר: "השתמשנו בו אלף פעם"](#), ynet, 3.9.2013. ראו גם דברי מפכ"ל המשטרה ונצי"מ מוריס חן, ראש מחלקת חירום במשטרה, [בישיבת הוועדה לביקורת המדינה](#), 2.10.2013, הי"ש 367 לעיל.

³⁷¹ [ישיבת הוועדה לביקורת המדינה](#), 2.10.2013, הי"ש 367 לעיל.